

Не може вернутись і до того джерела в лісовій гушавині, звідки виникла. Вона мусить йти вперед, вічно, невинно, все вперед.

Бач — так їй призначено — от і ти повинна бути такою-ж ніжною хвилею! Виконай-же своє призначення, вилий ся у море всесвітньої свари та ворожнечі!

А тимчасом з Кунґахеллі виїхало кілька славних лицарів і наблизились до перевозу.

— Королівно! Зведи свої спущені зори та глянь на короля Магнуса. У його на шоломі золотий лев, його клейнод; лев вирізаний на держальні його корогви; він-же витканий на його опанчі. Королівно, глянь на короля: то сам лев півночі!

— Глянь, як його довгі, ясні, шовкові кучері розсипались по плечах, глянь на його пишну, поставу на очі що горять відвагою.

Он він наближається, хмара куряви летить поперед його, ось він вже зовсім близько: його довга чорна тінь неначе скаче з ним рядком і стелеть ся по полях. Земля гуде під копитами його коня. Зведи очі, королівно, усміхнись твому нареченому! Не думай більш про те що радніща-б кинутись під копита цього бистрого коня щоб знайти там смерть.

Переклала *Днірова-Чайка*.

ЮРІЙ КМІТ.

З західно-європейських літератур.

Проїшов рік, пройшли змагання та зусилля людського духа... Варто придивити ся, чим зазначили ся вони на літературній ниві, яке їх розуміє в тому напрямі? Треба з гори сказати, що і сей рік схожий на минулий. Появилось багато талановитих річків, але між ними не стрічаю нічого визначного, нічого „епохального“. А вже найслабше представляє ся драматична література. Від коли зійшов до могили Ібзен, від тоді на тому полі мовчанка... Трохи перервала сю мовчанку комедія Бернсона „Коли нове вино зацвіте...“, про неї поговорю в окремій статі. Але й вона зробила вражіння понайбільше у вічній автора, а з рештою тихо. Не відчинили ся замки до нової будуччини... Товплять ся робітники біля високої та твердої стіни, удариють молотами, однак вона стоїть неповоротно. Жде міцнішої руки. Якж причина припізнює появу великого творця на літературній ниві? Inter arma silent musae. Мабуть політично економічні борні, конфлікти й катастрофи, національні антагонізми забирають усі замітніші сили, загарбують їх увагу та не дають вільного простору до належного розгону, а може й сучасні, модерні, напрямки не „вичерпали ся“ ще доволі...

Два важні представники англійської літератури Charles Swinburne і George Meredith розпрощали ся з тим світом; перший 10 цвітня, а другий 18 мая. Про першого говорив я вже, а тепер скажу дещо про Meredith-a. Meredith (родж. 1828 р.) — се головний представник психологічної повісти. Довгий час не знали й не читали його романів, аж модерністи відкрили його ширшій публіці і піднесли його заслуги. Важніші його романи: „Огняна проба Richard-a Feverel-я, історія вітця і сина“ (The Ordeal of Richard Feverel. A Story of Father and Son, 1859); „Roda Fleming“ (1864); „Vittoria“ (1866); „Пригоди Harry Richmond-a“ (The Adventures of Harri Richmond, 1871); „Самолюб, комедія у формі оповідання“ (The Egoist. A Comedy in Narrative, 1879); „Трагічні комедіанти“ (The Tragic Comedians, 1880); „Діана при перехресній дорозі“ (Diana of the Crossways, 1885). Найкрасші між ними: „Roda Fleming“; „Діана при перехресній дорозі“ і „Самолюб“. Автор був майстром у малюванню поворушень людського серця, головню у зображуванню найскритших закутин жіночої душі. Зверхня акція коротка, а за се внутрішні, психологічні нюанси широко розмальовані, та пронизано сатиричними афоризмами і етично-педагогічними сентенціями та рефлексіями. Правда, ці сентенції понайбільше приладнюють ся до виведених подій, але часто теж стоять без звязку, будучи лише тенденційними поглядами автора. Він виходить з того, що людським житєм кермують певні моменти; коли тоді зробимо лихий крок, то пропала наша доля... До таких важних моментів належить стріча муштини з женщиною: „огняна проба“. Ся стріча, чи „огняна проба“, була темою першого роману, в якому найвиразнійше зазначається метод його писань та ціла літературна фізіономія.

Богатому маґнатови спроневірила ся жінка. Прогоняє її і зрадливого товариша. Сам полишає ся з сином. До нього навідуєть ся часто рідня. Він найбільше любить самоту, бо тут може продумувати над ріжними питаннями та загадками життя. Сі продумування списані в книжці „Рукопис мандрівця“. Сина не посилає до школи, бо школи — се місця зопсутя. На учителя синові приймає досвідного теолоґа. Батько і учитель кермують вихованнем і наукою сина; старають ся наглядати за кожним його кроком. Але життя хлопця йде в розріз із теоретичними міркуваннями. Батько віддав з дому служницю, що мала судженого, аби синок не доглянув коли їх обіймів та поцілунків. Але тут стало ся що инше. Невдовзі застав синок батька на любовних обіймах. На прогульці стрінув раз синок гарну, селянську дівчину Lucy. Навязують ся любовні зносини. Отець дізнаєть ся про се і хоче сі звязки розірвати. Син має йти до Лондону, де батько хоче вишукати йому подругу в якому аристократичному домі. Але сі заходи були безуспішні. Він

проти волі вітця повинчав ся з Lucy і проживає з нею на однім острові. Рідня магната пильно заходить ся, щоб розірвати се подружжя. Заманюють його до Лондону, втягають у розгульне товариство: знайшла ся й кокетерийна розпусна дама Bella. Сян поринав щораз низше на дно... Та се жите не дало йому вдоволення... Покидає товариство і вітчизну та мандрує в світ. Коли дізнав ся, що жінка вродила йому сина, вертає назад до Лондону, де виявляє ся уся уявлена інтрига. Спішить до жінки, але не забарив ся в неї довго, бо хотів розправити ся з інтригантом. Жінка попадає в тяжку хворобу і умирає, а чоловік дістає рану. Так отже стріча мушкетери з жінчиною вийшла нещасливо. „Огняна проба“ тягне за собою цілий ланцюх нещастя та клопотів.

Автор з незвичайним майстерством перепроводжує внутрішні події, приладнює до них виїшні, викінчує усі психологічні подробиці. Живі образи незаметно просувають ся перед нами і захоплюють нас зі собою... Сатиричні афоризми відсвіжають утому і ми знову мандруємо по внутрішніх скритках. Саме те, лише більше сконцентроване, стрічаємо і в повісті „Roda Fleming“, де автор малює долю двох доньок, а радше одної, збанкрутованого мужика. Гарна Dalilia помандрувала з сином барона у світ; заживала розкішного щастя, але по повороті до Лондону ся розкіш розвізла ся...

Вірний образ жіночої душі, високо-артистичний, маємо в повісті „Діана при перехресній дорозі“. Автор зображує нещасливі кроки від ранньої молодости, огняні проби... Найкрасше розвинені психологічні чинники у „Самолюбі“. Так аналізувати душу, так малювати внутрішнє жите можуть хіба найбільші сучасні модерністи. Зверхня акція майже ніяка, все відграєть ся за кулісами душі. Герой повісті не має згляду для нікого; дбає лише за се, аби його дух загарбав усе те, що його вдоволяє; се духове самолюбство впроваджує його в конфлікт з найблизшим оточенням.

Звісний сатирик Ірландець Bernard Shaw подав у тому році дві комедії: „Press Cuttings“ (Часописні витинки) і „The Showing-up of Blanco Posnet“ (Навернення Blanc-а Posnet-а). Перша комедія — се остра пародія на змагання, чи то де-які прикмети англійських суфражисток. Ціла подія відграєть ся в 1912 р. Лондон у стані облоги. Викликала його жіноча мобілізація... Пролазка президента міністрів у жіночій одежі через схвильовані улиці, наради в міністерстві війни, жіночі депутації, збори, горячі промови, дискусії, а все те кінчаєть ся трьома заручинами...

Немає тут майже жадної акції. Се справдешні часописні витинки... Публіцистична дискусія, яка иноді переходить у карикатуру. Автор є майстром у обриванню ідеалістичних листочків з величнього дерева...

Друга комедія — се історія двох братів-п'яниць. Blanco, чоловік м'якого серця, не і все нарікає, що Бог сьому винен, що він запиваєть ся; Daniels — се вирахований гіпокрит; він теж пив так довго, аж дістав delirium tremens, опісля отямив ся, одначе шинк провадив далі і розпював других; умів він також добре заходити ся коло иншого інтересу: загарбав спадщину брата. Blanco правував ся, але з того не вийшло нічого. Хотів свою кривду бодай крадіжю відбити собі. Але й се йому якось не дуже пощастило ся. Краде братового коня і дарує його комусь там з надмірної чутливости та милосердя. Справа пішла перед суд і тут мали його засудити на смерть, але бракувало свідка, який би бачив, що він провадив коня. Припровадили якусь жінку, якій хтось дав коня, аби вона з хорою дитиною могла скорійше дістати ся до лікаря. Запитують ся її, невже се Blanco той чоловік, що дав їй коня? Вона врочисто заявляє, що се не він, і його пускають на волю. Blanco добачив у тому увільненню особливу ласку божого провидіння, розкавав ся і навернув ся...

Я признаю ся, що не розумію ідейного підкладу сьої поважної сатири. З де-яких висловів та натяків виходило-б, що се насміх з божого провидіння та піклування... Тло сьої комедії понуре. Автор сам зазначає сьо понурість, коли говорить, що виведені особи „невмолимі, зміслові, без знання, безбожні і кровожадні“. Змальовувані ситуації — се карикатура імовірности, отже психологічний бік твору вельми слабкий.

Найкращою повістю в англійській літературі була повість Н. була G. Wells-а „Tono-Bungay“. Wells — се другий Jules Verne. Його фантастично-реалістичні річи, як от „The Time Machine“ (Машина часу) і „The Stolen Bacillus and other Stories“ (Украдений бациль і инші оповідання), читають ся з незвичайним інтересом. Читач поринає у змальовуваних фантазіях, летить швидко за зображуваними подіями, переймаєть ся і зживаєть ся з ними... До сього рода писань належить і найновіша повість. Автор провадить свого героя у світ фантастичних плянів і з найвисшого вершка спроваджує його на саме дно дійсности, а опісля пришпилює йому швидкі, надповітряні крила і він знову літає моторно; провадить його по різних місцях і по різних суспільних ступінях: його прогонюють з замку за якусь любовну історію, в якій він дуже й не завинив; він іде до пекаря на науку; тут проголошує ересь, зчинюєть ся нова пригода і він мусить забирати ся від пекаря, а мандрувати до свого вуйка аптекаря, що роздумував через цілий свій вік над винаходами. Але коли вуйкови не йшов інтерес і над ним повисла економічна руїна, George Ponderevo, так називаєть ся герой повісті, махнув до Лондону студіювати науку природи. За той час вуйкови почала усміхати ся доля. Він винайшов на всі слабости універсальний лік

„Tono-Bungay“. George знову вертає на помічника до цього нового інтєресу, бере сей лїк під свій заряд, у свою управу, і його чудодїйна робота увінчала ся прецишним успіхом: майно збільшало ся з кожним днем, а з часом дійшло до величезних розмірів. Гроші не дають спокою вуйкови, він задумує будувати фантастичну палату, та тут невдовзі починає щось псувати ся. Аби вироблена опінія не змінила ся, треба чимсь ратувати ся. На якімсь там острові має бути намул, що має в собі багато радїя. Пороблено експедиційні приготування. Поплив корабель. По ріжних пригодах наповнено його сим дорогоцінним радїєм, але радїй недалеко пристани розсїджує корабель, отже експедиція покінчила ся банкрутством. Вуйка ждала кара, але Pondergo збудував був колись летючу машину, яка й перевезла вуйка до далекого села, де він і помер. До сих пригод додаймо ще любовні переживання, а будемо мати короткий образ сеї інтересної повісти.

Гарна теж повість „The Ince Glory of Diantha“, якої авторка Philipp Verrill Mighels. Молода дївчина хоче знайти собі мужа. Мандрує як бухгалтерка до Нью-Йорку, але між товаришами свого звання не так легко знайти мужа, бо тут мушцини відносять ся до жєнщин з иншими пропозиціями, тільки не з подружніми. Вржєна полишає Нью-Йорк і спїшить до Калїфорнії. Тут стрїчає чоловіка, якого можна вважати за незопсуге дитя природи. Його природність, тоб-то простота, невимушеність очаровують її у перших хвилях; вона обіцяє йому, що вийде за нього заміж. Він їде з нею до Нью-Йорку. Тут наступає розчарування. Вона завважує, що поведєнє судженого не приладнуєть ся до великомїського житя. Є щось у ньому такого, що „разить“, тоб-то искраво відбиває від великомїської моди. Героїня полишає його, а дружить ся з иншим, який перед сим не відповідав її ідеалови.

Авторка мабуть хотїла своєю повістю показати, що любовно-подружні речі вельми скомпліковані, що тут иноді маловажні та маловарті чинники заважують багато. Повість читаєть ся легко, події розвивають ся льогїчно, характери обмальовані доволї добре. Авторка заповідаєть ся як замїтний талан.

Вельми цїнна річ з артистичного, а також з гуманного боку, повість з житя Індії „Redcloud of the Lakes“ F. M. Burton-a. І Кіплінг подавав нам річи з індийського житя, але з його юмористично-сатиричних образків проблискує національний шовінізм; саме те стрїчаємо і в инших письменників. Burton відносить ся з повною справедливїстю та людяністю до зображуваних подій. Автор змальовує трагічні моменти та драматичні сїтуації, які витворює культура європейців між Індійцями; всі ті страшні сцени вельми влучно дїбрано до історії молодця Redclouda.

Варто згадати і про книжечку „The Great Adventures“ Sampter-a. Се чудова поезія в прозі; розсипані тут філософічно-настрєві рефлексії про світ і людий та про індївдуалїстичні права й домагання. Щирість чутя, простота і ясність вислову, музичність стилю приманювати будуть нїжних, проникливих читачів.

Гарна з кожного боку повість „The Glory of the Conquered“ Susan-и Glaspell. Повість малює нам історію величнього подружя. Чоловік, великий учений; жінка здібна артистка. Обое працюють пильно і з одушевленнем, кожде у своєму занятю. Учений був уже у кінця своєї праці, що мала принести користь цілому людству, а авторови запевнити безсмертність. Винахід ліку проти рака викінчував ся та завершував ся. Раптом сей учений тратить зір. Високо-трагічний момент. Обое відчули його незвичайно, а жінка ще в більшій мірі. Вона полишає свої улюблені артистичні зайнятя, робить пильні студії над дїлом чоловіка, аби могла його вповні докінчити. Про все те не згадує нічого чоловікови, тільки з повним самовідрєченням та пожертвоуванням горячо працює далї, аби вінчати свого мужа заслуженою славою. Але посеред сих пристрасних старань та заходів сходить дорогий її чоловік до могили...

Одним словом гарна книжка! Цїла її вага в психологічно-настрєвих малюнках. Сю повість треба вважати величнім гімном на справдєшню подружню любов і подружне пожитє...

Під кінець треба ще згадати про роман „Thyza“, який написала Alice Brown. Несвідоме житя дївча, в якого уяві гуляють книжковї герої і героїні, впало в обійми розпусного мушцини. Розчарована на любовнім пункті звертає усю увагу на дитину грїха; жєне самостійно і не хоче знати жадного мушцини...

Героїня, як теж і инші особи обмальовані вірно; до того завзяте та витрївалість у житєвій боротьбі роблять приємне вражіннє на читача.

До найкращих новин у французькій літературі треба зачислити драму бельгійського дїрика Emil-я Verhaegen-a „Поворот Гелєни“, яка найперше вийшла в німецькій мові. Драма побудована на клясичних взірцях з модерним умотивуванням. Антична поважність, серіозність і попуристичність збережені і тут уповні. Троянська війна покінчила ся. Гелєна вертає зі своїм старим чоловіком Менелєм до вітчизни, до Спарти. Краса її не полиняла; чар її всесильний і страшний. Куди повернєть ся, всіх бере у свій полон... Зроджують ся конфлікти. Дика пристрасність заздроси розпалює Кастора; жар любови і опанїла ненависть заздроси полихають його до злочину: вбиває старого мужа Гелєни, але незабаром і сам гине з руки Електри, яка теж була очарована сею чудодїйною красою. Полишила ся над трупами. Житєні пригоди ломлять її... Не

хоче життя! Іде і молить Зевеса, щоб звелів прислати смерть, бо тяжко їй жити на сих кровавих згарищах. Зевес вислухує її просьбу...

Драма своїм майстерним викінченням робить велике вражіння. Де-які місця треба зачислити до найкращих перлин лірики. Видко, що творча сила автора в самім розгарі.

Anatole France, голосний спадкоємець Рабле, Ренана і Вольтера, випустив свіжий том н. з. „Les sept femmes de la Barbe Bleue et autres contes merveilleux“, у яким поміщено чотири оповідання. В основу сих оповідань увійшли казково-легендарні мотиви, приперчені грубою іронією, що гравить з цинізмом, а над усім тим уносить ся саркастичний мізогінізм. Перші два оповідання — се обернені до гори ногами казки про Синьобородого і терневу рожу; тема третього: чудо св. Миколая, що воскресив трьох убитих хлопців. Тема четвертого оповідання: великі люди нещасливі через жінки... Оповідання визначають ся звичайним стилем й іронією автора.

Появилось гарне оповідання „Un Mariage américain“, якого автором George Ohnet. О руку молодої американки старається двох людей: богач і незасібний. Хоть як велика була примана з боку богача, вона вибирає незасібного, але сей чорно відплачується за щире кохання, бо поза плечима любки торгується за неї з богачем, заявляючи цинічно, що відступить йому свою любку, коли дістане тільки і тільки грошей...

Вповні викінчену річ подав нам Marcel Prévost у своїм романі „Pierre et Thérèse“. Є се цікава історія подружжя. Автор вводить чоловіка і жінку; чоловік перед своїм вінчанням спроневерював ся принципам любови; жінка входить у подружжій звязок уповні певинна. Після дізнається ся вона про його спроневерювання, однак не робить з того приводу до розводу, бо він як муж поводив ся бездоганно, а до того між ними витворили ся тривкі симпатії, горячі почування, які не так легко з ким иншим могли-б бути заспокоєні. Виходить отже з цілого представлення, що в таких справах не можуть нічого вдіяти ніякі міркування, хоть як вони були-б мудрі, справедливі й логічні, тут лише може розсуджувати серце, значить, тривкість і міць почувань, симпатій та нахилу.

Варто ще згадати про драму „Papillon, dit Lyonnais le Juste“. Автор сеї драми: Louis Bénéte. Судовий радник користується майном, яке правно належало ся робітникам Papillon-ови і він його згодом дістає. Збентежений радник, хоча полишити сей маєток при собі, а бо бодай при своїй рідні, придумав таке: хоче, аби правний спадкоємець, тоб-то робітник Papillon, женив ся з його донькою. Але робітник не може сього вчинити, бо він любить ся з иншою дівчиною, яка вже й стала матір'ю від нього; для радника робить се, що лежало в його силі: лишає йому часть свого спадку.

Акція розвивається швидко, події належно умотивовані, характери влучно змальовані, зацікавлення не вменшається, але навпаки з кожною сценою збільшається.

З італійської літератури приходиться нам занотувати не багато. Найінтересніші річи подала Matilde Serao. З під її пера появилося три романи: „I capelli di Sansone“; „Il romanzo della fanciulla“; „Il pellegrino appassionato“. Страшні картини просуваються перед нами... Зойк, розпука, інтриги, визиск, самолюбство, голод, холод, розчарування, безробіття — се та грізна вязанка лиха, що затроює людям ествовавши, а яку Матильда Серао живо, плястично змальовала та поставила перед наші очі. Ся сумна картина головню стрічається в другій повісті нашої авторки: „Il romanzo della fanciulla“, де зображена важка доля неаполітанського маломіщанства. Сумовитість тягнеться чорною ниткою крізь усі три повісті. Аж ляк бере, коли прочитаємо в першій повісті історію виснаженого, вибідженого, зі зруйнованим здоровем редактора, який приступав до журнального діла з одушевленням, запалом, якого навіть приречення, дане умираючому батькови, не вступати до газетярського зайняття, не втримало його від сього... А по літах важкої праці стоїть зруйнований та відтручений... Неприємна річ заходити в закамарки журнального світа... Авторка сама веде журнальне діло, тим то виведені події набирають справжньої імовірності...

Гарна й третя річ сьої авторки, що представляє нам долю емігранта, який по п'ятнадцятих літах вертає з великими надіями до рідного міста. Надіяв ся заспокоїти свою тугу, знайти шасте та вдоволене. Прийшов, поглянув, розвідав ся і довго леліані мрії розвіяли ся в одну мить... Немає нікого й нічого, що промовило-б йому щиро до серця; все змінене, пересипане й перебудоване; давня любка стала жінкою другого... Все страчене, зруйноване... Немає йому що тут чинити. Ся руїна розвіяних мрій і надій іще побільшила його горе, бо відобрала йому надію і чарівні ілюзії. Полишає руїну і зі зраненим серцем мандрує знову за море...

Багато інтересного можна стрінути в двох томах новель Роберта Бракка, в його „Веселих примхах“ і „Сумних примхах“ (Smorfie gaie і Smorfie tristi). Не всі річи однакової стійности, але деякі з них мають високу артистичну вартість. Автор сам відчував мабуть сию неоднаковість, коли назвав свої річи „веселі“ і „сумні примхи“. Є тут моментальні схоплення, є довщі нариси й анекдоти, є й грубо зміслові річи, але все таки більшість заслугує вповні на се, щоб їх з інтересом прочитати.

Доволі добре оброблений роман „Farfui“, якого автор Luciano Zucconi. Се звичайна історія подружнього трикутника. До подружжя Лоренца Мора всувається ся його приятель Едоардо Фальконаро. Віроломни-

ця стає матір'ю від сього приятеля її чоловіка, родить сина „Farfui“. В серцях залюблених зроджується гаряче бажання позбутися законного товариша. Задушевні бажання їх сповнилися. При виравах підсунувся Льоренцо під шаблю Едоарда Фальконара і вона встромилася в нього. Автор чомусь факт своєї смерті закриває соромливим листком; не говорить виразно, чи удар Едоарда був свідомо мстивий і напасний, чи випадковий? Правда й те, що авторови чинник випадковості більш потрібний, ніж чинник заздрої пімсти, з огляду на закінчення сього роману, де голосно зазначається, що отримані коханці зажили щасливо... Ся невизначеність смерті Льоренца і се маркування щасливості у коханців, по моїй думці, велика хиба роману. Я дуже сумніваюся, чи люди хоч трохи незонесуті на труні другої особи можуть зазнавати розкоши кохання? Все-ж таки Льоренцо погіб з руки коханця своєї жінки, байдуже про се, чи випадково, чи ні, а се для чоловіка, чутливого і хоч крихітку справедливого повинно багато заважити на спокій сумління полишаючи на боці кривдний акт спроневерення... Але повість має свій інтерес; написана живо, події розвиваються консеквентно, цікавість не слабне, тільки при кінці не завершується належно. Може в автора блимала яка тенденція, а вона все викривляє прості деревця...

З новин датської літератури годиться піднести появу пятого тому величезного роману „З родини Биге“ (Af Bygernes Slägt). Автор провадить свого героя Нільса Биге крізь темний, замотаний лабіринт соціально-політичних відносин, а властиво страшних аномальностей. Нільс як міністеріальний урядник приглянув ся уважно лихови, усім неправильностям та надужитям, не міг стерпіти сього, щоб спокійно сидіти в сьому багні, почав потрохи відкривати заслону, але за се звелі йому забирати ся відси. Знайшов ся в тяжких обставинах; матеріальні клопоти підсували ся до його вікон. У тому прикрому, безвиглядному стані являється з підмогою його товаришка. Перед ним розкривається нова будуччина з новою роботою...

Автор подає нам сміливий, грандіозний образ суспільно-політичного життя у своїй країні. Завважусмо в нього велике обізнане з порушуваним предметом, метку обсервацію, глибоке знання людського серця і неабиякий дар творити живі образи, виводити живих людей. Ся повість, коли вийдуть усі томи, вповні заслугоє на се, щоб ширше обговорити її.

У своїому ювілейному році подав Стріндберг красний дарунок шведській літературі історичною драмою „Бельбо граф“ (Bjälbojarlen). Се, що стрічаємо в його інших драматичних писаннях, віднаходимо і в сій драмі: чудовий стиль, препишний, бистрорвучий діяльог, влучна, прецизна характеристика виведених осіб, належний, неминучий розвиток акції, драматичне напруження та степеноване, а до того всього звисний

його мізогінїзм. Драма відграєть ся у тринадцятому століттю, де змальовують ся останні події могучого засновника шведської держави.

Добра теж драма Тора Гедберга „Mikael“, яка засновується на античних мотивах. Представлена тут важка доля геніального філософа Оляфа Герменія, який завзято бореться з вишніми силами, а понайбільше з внутрішніми, атавістичними; сі останні перемагають його. Як видко, автор підняв ся тяжкого завдання: змалювати боротьбу генія з долею, з її видними й невидними силами. І се йому в часті вдало ся. Що до техніки, а навіть що до самої концепції пішов Герберг слідом Ібзена, головню його „Привидів“; одначе се, по моїй думці, не може понизити автора, бо і в тому наслідуванню видко виправу і талановиту руку.

З новин німецької літератури треба покласти на першому місці відумерщину Детлева Лілієнкрона: „Letzte Ernte“ (Останнє жниво) і Gute Nacht“ (Добра ніч). „Останнє жниво“ — се збірник сімох новель, з яких шість упорядкував сам Лілієнкрон, а сьому на його припорученне Р. Демель; „Добра ніч“ — се збірка поезій; є тут передруки з давніших видань і нові вірші.

З новель найкрасша перша: „Жовнірська фантазія“. Чому? Тому, бо Лілієнкрон у прозі — се нарративний талан, добрий обсерватор та вірний хроніст і референт. З під його пера виходять найвлучніші річи там, де не потрібно психологічної аналізи, входження в глибину, в суть представлюваного факту. Автор швидко глядить на зверхні появи, та і швидко, вірно, плястично передає, реферує зверхні події, тут його талан яснїє повним блиском, і де кінчить ся на вірнім скопюванню вишнього факту, як от у першій новелі „жовнірська фантазія“, там автор справдешній майстер.

У сій новелі змальовані воєнні спомини так плястично і живо, що здається читачеві, наче би пробував у сьому гаморі й клетоті та глядів і переживав усі ті острашні пригоди. Все проходить перед нами: фурчать кулі, гучать гранати, проносять ся зітхання, молитви; чути просьбу дівчини: „Господи Боже, у своїй вічній ласці заховай міні його!“ Там далі чути иншу просьбу: „Поздорови мою подругу, ти знаєш її адресу, коли —“; видко ліс, кров, огонь; змальовано слоту, проміння сонця, музику. А з того шуму звенить бадьора нота: „О, яка розкіш, бути жовнірем! Хай живе король! З Богом за короля і вітчину!“

Друга новеля вийшла слабше. Гарний лише образ руїни та сього заколоту, що причинила повінь. Причіплена любовна історія між жонатим Тімом Ясперсеном і молодою вдовою Цецілією Больмановою виглядає неправдоподібною, занадто романтичною. Ся любов зринає напрасно, посеред цілої грози нещастя, тим то дивно звучать слова Тіма: „Що ся

Ця не може міні зійти з голови? Нещиро виглядають і заяви Цецілі в часі близького заліву, перед яким вона навіть не прибує ратувати ся: „Грїб у філах не зла гадка для мене... Коли-б я з Тімом могла умерти, на його грудях... Коли він міні слова, слова потїхи, слова любови“... Тім вириваєть ся від жінки, а спїнить до любки на певну загладу, де перед нею з емфазою заявляє: „Не получило нас жите, тепер хоче се смерть“...

Третя новела лїнше оброблена. Се історія Йосифи, метреси пана дїдича Альфреда Шліхтгаузена. Автор кількома рисами подає влучну характеристику осіб, головню Альфреда. В четвертій новелі „Надоднем“ швидко реферує нам про сумну, любовну пригоду свого товариша Губерта, яка покїнчила ся вбивством любки і самовбивством його. Се історія вимагає поглибленнї та психологічного аналізу... Пята новела — се історія задовженого чоловіка, якому всміхнула ся випадково доля, оповїджена доволї живо й інтересно.

Цікаво обмальоване в шестій новелі подруже Карля Гайнріха і Люїзи Генрієти Квінтів. Обое хитрі, підступні, невмолимї скупарі, що брали від довжників і по сорок проценту, розумієть ся—запорука мусїла бути певна. Призбирали маєтку пів мільона марок, і умістили їх в чотирьох банках у Гамбургї. Дітий не мали. Одинокий їх своєк хотїв женити ся, але до заведеннї майстерства і газдївства потребував чотири тисячі марок, а він мав тїльки шість сот марок. Іде до свого вуйка Карля Квінта за позичкою, але сей безмилосердно прогнав його, бо не було поруки. Молодець пішов і повісив ся, а вуйко Квінт преспокійно долучив сих шість сот марок до своїх тисячів, бо иншої рїднї не було. Скупарі дійшли до вісімдесятки, бачили, що зближаєть ся смерть, треба щось з грїшми зробити. Старий піддав таку гадку: вибрати гроші з кас. подивити ся на них, а після законати їх десь у землі, всякі папери покїтованнї спалити, вернути ся до дому, заткати піч, покласти ся до лїжка і разом від чаду умерти. Як урадили, так зробили... І се історія вимагала бодай де-якого поглибленнї. Де-які рїчи таки насильно кличуть за аналізом...

Доволї інтересно подає автор у семій новелі історію старого вахтмайстра, інвалїда. Правду сказати, ще теми з військового житя виходять у автора найкраще.

Що тикаєть ся збірки поезій, то тут маємо цїнні рїчи; де-що з повним правом може увійти до прикрас усесвітньої лїрики. Жар, глибина чутя, понайбільше у патріотичних віршах, пластичність і простота вислову, мелодійна ритміка таки ханають читача за серце... Дісонансом инодї можуть бути хїба де-які риси патріотичного світогляду. Але се губить ся поміж иншими величними чинниками... Найкращий вірш у

новій збірці, по моїй думцї, „Останне бажане“. Се гімн перемоги, побїди. Поет хоче вїєсти на бистрого коня, почути воєнні сурми, оклики, дрожання та вгнання землі, побачити дим, кров, трупи, глянути як поївають прапори. „Хай земля, задрїжить на побїду, на побїду“! А тоді: „Прийди смерте! Прийди смерте! Ворог розбитий! Остання куля хай влучить мене“! Опісля годить ся піднести сї вірші: „Наше жите“ — настроєвий віршик; „Рання и вечїрна зоря“ — поет описує, що робить смерть перед борнею, а що потім в вечері; „Спомин“, де згадуєть ся про крїваву пригоду автора і його приятеля, яка счинила ся на війні; „Смерть засланою маршалка“, де змальовано тугу за військом; щире бажанне було побачити ще раз свій полк тоді замкнув би спокійно очї на смерть. Сповнило ся гаряче бажанне, побачив військо, почув оклики і розпроцав ся з жовїїрями...; „Похорон“ — рефлексїї; сї що полишили ся при житю повинні тїшити ся, що ще не з тїнями предків; „Могила Емілії“ — історія використаної, полишеної жінки; „Страшний голод“ — змальована ожиданка любки; в инших, як „Свята жура“, „Круки“, „Дїти на луці“ і др. блистять влучні порівнання.

З инших рїчей згадаю ще про великий роман — 700 сторїн — „Der heilige Skarabäus“, авторки Ельзе Ерузалем. З сим іменем нам ще не доводило стрїчати ся. Се мабуть її перший твір. І треба признати у авторки великий талан. Вона знає заглядати до людської душі, знає поринати до глибини нутра сих, що зїшли на саме дно суспільних умовин; розкриває чорну заслону „червоного дому“, входить у суть „проститутного дому“ і розвертає страшні, дантейські картини у сьому публичному будинці, подає старання та заходи начальної управи з чисто економічного боку. Все те зосередковуєть ся біля головної героїні Міляди, яка вродила ся в тому домі і там виростала та з якого виринула щасливим випадком, а навіть засновала добродїйне заведење для дїтей проституток і усїх нещасливих, зведених дївчат.

У де-яких подробицях можна-б де-що авторцї закинути, але як цїлість представляєть ся нам се повість вельми інтересно. В авторки бачимо артистичний дар формованя, тоб то вона вміє творити живих людей, живі образи, має дар меткової інтуїції, а до того знає так порядкувати нагромаджений матеріал, аби він приладнував ся до визначеного розвитку акції... Коли авторка могла дати собі раду з так великим матеріалом, а до того з так „низьким, відражаючим“ і надати йому артистичних прикмет то жде її гарна будуччина...